

Zwart

De afgelopen weken en maanden stonden in het teken van het woord zwart. Zwarte maandagen, zwarte scenario's, zwarte zwanen en zwarte wolken. Enfin, u kunt er nog wel een paar bedenken. De echte traders onder u zullen het echter minder (*excusez le mot*) zwart inzien. Er is immers volop beweging en de meeste trendvolgende indicatoren bewijzen de laatste maanden goede diensten bij het timen van de bearmarkt. Wij zien op het kantoor van Keyword dan ook weer een hernieuwde belangstelling voor boeken en software betreffende technische analyse.

Voor de trader wiens positie winstgevend is staan helaas nog niet alle seinen op veilig. Denk maar aan de talloze traders die mooie optiestrategieën hadden opgezet op Fortis. Met de hoge volatiliteit waren er prachtige kansen voor bijv. buy-and-write constructies. Tot ineens de quote-schermen voor Fortis na een plotselinge nationalisatie op zwart gingen. Met grote onzekerheid tot gevolg. Daar is geen stop loss of tradingplan tegen opgewassen, maar wel de realiteit! Spreiding over meerdere posities is hiertegen eigenlijk de enige remedie. Maar wat staat ons nog meer te wachten? Hoe veilig is uw -buitenlandse- broker eigenlijk? Een moedermaatschappij in -laten we zeggen- IJsland maakt het traden onbedoeld nog eens extra spannend. Maar de meeste traders zijn gelukkig optimisten en zien altijd weer nieuwe kansen. In dit tradersbulletin besteden wij aandacht aan de voor en nadelen van diverse instrumenten voor het verkrijgen van een hefboom zoals: opties, futures en turbo's. Voorts is er een interessant artikel van Eric Jansen over de analyse van golfbewegingen in de koersen d.m.v. digitale filters. In de nieuwe rubriek *voor Traders door Traders* komen een aantal interessante initiatieven van collega traders aan bod. Dus neem weer even de tijd om nieuwe inspiratie op te doen.

Happy Trading!

Rombout Kerstens.

Traden met een hefboom

Futures, Opties, Warrants of Turbo's?

Het uitvoeren van een strategie kan natuurlijk d.m.v. het direct kopen van aandelen, index trackers, grondstoffen, valuta et cetera. Maar vaak is het makkelijker en goedkoper om gebruik te maken van derivaten die bovendien ook nog eens een extra hefboom bieden. De meest gebruikte instrumenten die u een hefboom verschaffen zetten we even op een rijtje.

Opties

Een optie is het recht om gedurende een vastgestelde periode (de looptijd) tegen betaling van een prijs (de premie) een vaste hoeveelheid van de onderliggende waarde (bijvoorbeeld 100 aandelen per contract) tegen een overeengekomen prijs (de uitoefenprijs) te kopen (call optie) dan wel te verkopen (put optie). Als openingstransactie kan men een call kopen of verkopen en een put kopen of verkopen.

verkopen tegen een tevoren vastgestelde uitoefenprijs. Met een call warrant kan op een stijging van de onderliggende waarde worden gespeculeerd en met een put warrant op een daling. De onderliggende waarde van een warrant kan van alles zijn: één of meerdere aandelen, een beursindex, een obligatie, wisselkoers of een commodity.

Warrant

Sterk vergelijkbaar met een optie is de warrant. Ook de warrant heeft het recht om gedurende een vastgestelde periode een onderliggende waarde te kopen of te

Prijsvorming Opties en Warrants

De prijsvorming van opties en warrants is gelijk. Bij beide hangt de prijs af van de intrinsieke waarde en de verwachtingswaarde. Deze verwachtingswaarde hangt voor een groot deel af van de volatiliteit (beweeglijkheid) van de onderliggende

waarde (hoe hoger de volatiliteit, hoe duurder de optie) en de looptijd (hoe langer de looptijd hoe duurder). De verwachtingswaarde neemt steeds sneller af naarmate de aflooptdatum nadert. De onzekerheid over de verwachtingswaarde is een nadeel van een at-the-money (een optie waarvan de uitoefenprijs zich dicht bij de actuele koers van de onderliggende waarde bevindt). Voor het verzilveren van korte termijn koersbewegingen met gekochte (long) opties is dan ook een in-the-money optie, dus met intrinsieke waarde, vaak een betere keus.

Opties hebben vaak een kortere looptijd dan warrants. Een nadeel van warrants is dat men in principe alleen long kan gaan. Men kan dus geen verwachtingswaarde verkopen, wat wel kan door als openings-transactie opties te verkopen (schrijven).

Future

De koper van een future heeft de plicht om de onderliggende waarde te kopen van de verkoper van de future tegen een tevoren vastgestelde prijs en voor een bepaald tijdstip. De verkoper heeft dan uiteraard ook de plicht tot leveren. Dit is een belangrijk verschil met de koper van een call: deze heeft het recht om te kopen. Bij opties heeft alleen de verkoper een plicht.

De prijs van een future bestaat alleen uit intrinsieke waarde, terwijl de prijs van de warrant en de optie zowel uit intrinsieke als verwachtingswaarde bestaat. De futureprijs loopt ongeveer één op één mee met de onderliggende waarde. De mate waarin een optie of warrant meebeweegt, is afhankelijk van de delta van de optie. Hoe meer intrinsieke waarde, hoe meer de optie meebeweegt en omgekeerd.

De prijs van een indexfuture is gelijk aan de stand van de index plus de rente van de looptijd minus dividendopbrengsten. In tegenstelling tot indexopties die verrekend worden op expiratedatum worden futures elke dag verrekend. Bij het sluiten van de positie krijgt de koper van een future de margin weer teruggestort op zijn rekening.

Turbo's en Speeders

In essentie is een turbo vergelijkbaar met een future. Het verschil is echter dat een turbo een stop loss kent en een future niet. Het maximale verlies bij een future is daardoor groter dan bij een turbo. Zowel turbo's als futures hebben een delta van 1 en zijn niet afhankelijk van de volatiliteit. Dit in tegenstelling tot opties en warrants. Een speeder is hetzelfde product als een turbo.

De turbo is net als de optie en future een financieel instrument met een sterke hefboomwerking, dat zijn waarde ontleent aan een onderliggende waarde. In dat opzicht is hij te vergelijken met een optie. Echter, in plaats van een uitoefenprijs kent de turbo een financieringsniveau. Het volgende voorbeeld zal dit verduidelijken: Stel, de AEX-index staat op een niveau van 550 punten. ABN AMRO kan dan een turbo uitgeven met een financieringsniveau van 500 punten. De overige 50 punten betaalt u zelf. De turbo wordt uitgegeven met een ratio van 10, dit is een keuze van de uitgevende instelling om het product aantrekkelijker te maken voor kleine beleggers. Dat betekent dat in dit geval de prijs van een turbo $50 : 10 = €5$ wordt. De belegger moet er dus tien kopen (investering: €50) om de ontwikkeling van de AEX-index volledig te kunnen volgen. Overigens geldt dit voorbeeld voor longposities; er bestaan ook short turbo's. De koers van een turbo wordt als volgt berekend:

Koers Turbo Long =

(Stand AEX - financieringsniveau) / ratio

Koers Turbo Short =

(Financieringsniveau - stand AEX) / ratio

Naast de stop loss is er nog een belangrijk verschil tussen futures en turbo's: bij futures wordt de professionele rente gebruikt, terwijl ABN AMRO voor turbo's een rente berekent, die daar substantieel boven ligt. Hierdoor zijn turbo's duurder dan vergelijkbare futures. Wie dus in turbo's long wil beleggen, kan ook besluiten een future te kopen en twee out-of-the money puts erbij te kopen. Dat is goedkoper, maar het nadeel is dat dit niet voor kleine bedragen kan.

Turbo's versus opties

Turbo's en opties hebben gemeen dat zij beiden een hefboom bieden aan de belegger. Het zijn echter duidelijk verschillende producten. De belangrijkste verschillen zijn:

• Looptijd

Een optie heeft een vooraf bepaalde looptijd. Een turbo heeft theoretisch een oneindige looptijd, zolang de stop loss niet geraakt wordt.

• Waardebepaling

De waarde van een Turbo is eenvoudig te berekenen. De waardeberekening van een optie is veel lastiger i.v.m. de tijdswaarde die samenhangt met de looptijd en volatiliteit.

• Stop loss

Een optie kent geen stop loss, maar u kunt net als bij turbo's nooit meer verliezen dan het aankoopbedrag (althans bij gekochte opties). Het voordeel van opties is echter wel dat, door het ontbreken van een stop loss, ook bij grote prijsbewegingen de positie niet onbedoeld gesloten kan worden.

Als er op de beurs richting gekozen moet worden met een hefboom dan is de keuze tussen een optie of een turbo niet altijd even gemakkelijk. Bij heftige koersbewegingen blijft u met een optie altijd in de markt door het ontbreken van een ingebouwde stop loss. Het pluspunt van de turbo is de eenvoudige prijsvorming, brede aanbod van markten en laagdrempeligheid.

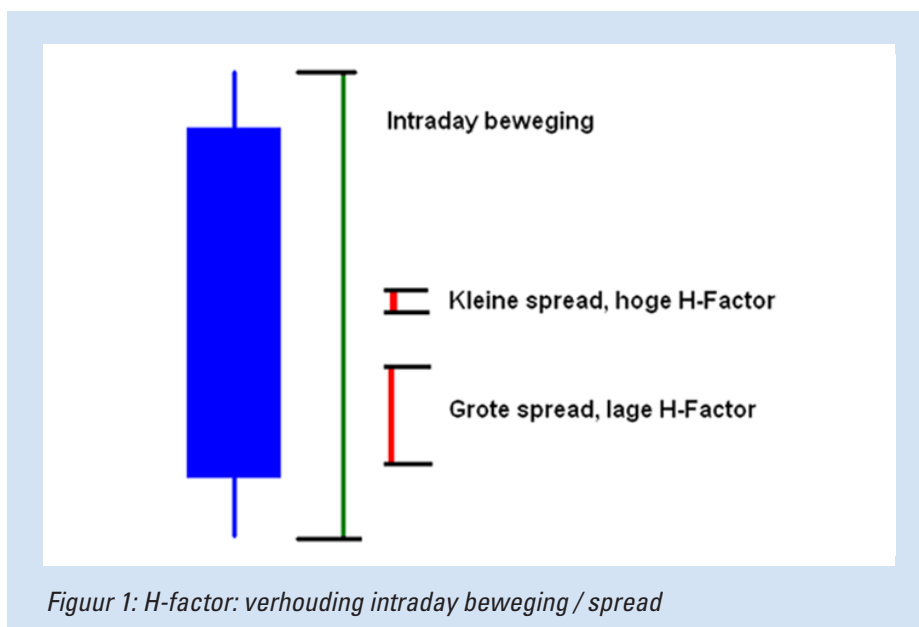
Verhandelbaarheid en liquiditeit

Let er bij het kiezen van een instrument ook op dat het past bij de aard van het trading-systeem dat u toepast. Als er bijvoorbeeld meerdere malen per dag moet worden gehandeld dan is het wel de bedoeling dat er voldoende liquiditeit in het instrument is om het ook te kunnen verhandelen zonder veel slippage. Hiertoe dient er een scherpe bied-laot spread te bestaan gekoppeld aan behoorlijke volumes. At-the-money (AEX) opties en (FTI) futures scoren hier (EuroNext Amsterdam) meestal het beste.

Een goede vuistregel is dat het verschil tussen de hoogste en laagste koers binnen een dag minimaal 15 X de bied-laot spread dient te zijn om een instrument interessant te laten zijn voor daytrading (de z.g.n. H-factor, zie figuur 1). Voor positie-traders die langere termijn trades doen speelt dit uiteraard minder een rol.

Wilt u meer weten over de prijsvorming en mogelijkheden van bovenstaande producten, dan is een goed boek hierover: 'Succesvol traden in opties, futures en turbo's'. Het analyseren van opties, samen met futures en/ of aandelen kan met bijv. het softwarepakket Option Street, zie www.keyword.nl

Figuur 1: H-factor: verhouding intraday beweging / spread

Hoe is het met...

Jan Schotsman?

Je hebt een eigen site www.jstas.com en bent actief op het www.ta-script.com forum. Hoe ben je begonnen met technische analyse?

Toen de beurzen eind vorige eeuw maar bleven stijgen wilde ik ook een graantje meepikken. Ik besloot een abonnement te nemen op een adviesdienst welke op dat moment zeer goed bekend stond. Vanaf het moment dat ik echter lid werd begonnen hun tips alleen maar verlies op te leveren. Ik heb het abonnement toen stopgezet en ben mezelf gaan verdiepen in het handelen op de beurs. Met de uitleg van het fundamentele nieuws kon ik vaak meerdere kanten op. Bovendien bereikte het nieuws me vaak te laat. Toen besloot ik me verder te verdiepen in hoe dit nieuws werd verwerkt door de markt. En zodoende kwam ik terecht bij de technische analyse.

Favoriete Technisch Analist?

Een publiek bekende favoriete technisch analist voor mij is Mitzi (pseudoniem red.) van www.bullnohbear.com. Ik heb daar veel van geleerd. Ik heb nog een andere favoriete analist, maar die is slechts bekend op een afgesloten forum, dus die noem ik maar niet.

Wie is jouw voorbeeld als Trader?

Niemand eigenlijk. Ik bestudeer wel alles wat ik kan vinden van de oude meesters op dat gebied en probeer nuttige zaken op te pakken welke mij aanspreken.

Favoriete beleggingsboek?

Een goed boek van een momenteel nog levende schrijfster vind ik *'Technical analysis for the trading professional'* van Connie Brown. Maar ik wil zeer veel andere uitstekende boeken en uitgaven absoluut niet te kort doen.

Welke technische analyse techniek gebruik je zelf het meest?

Ik heb in de loop der tijd mijn eigen techniek ontwikkeld. Ik heb in de loop der tijd zeer veel analyse technieken of beschrijvingen bestudeerd, zoals candlesticks, Elliott wave, Ross, Market Matrix van Steve Copan, Tom DeMark, Gann, Bayer, Jenkins et cetera. Wat ik gebruik is eigenlijk een

combinatie van meerdere technieken. Verder probeer ik tussendoor nog iets te ontwikkelen waarvoor ik geen programma kan vinden. Het is mij nog niet gelukt om dit te programmeren in de bestaande pakketten, dus dat teken ik handmatig in.

Welke beleggingssoftware gebruik je?

Ik gebruik diverse pakketten omdat er geen enkel pakket is wat alles biedt wat ik hebben wil. Om er een paar te noemen: Dynamic Trader 5, WallStreet Pro, Alex Pro, TradeStation, Market Analyst 5, Sinus, Vestics.

Wat voor computer gebruik je?

Ik gebruik 4 computers omdat ik graag de belangrijkste grafieken gelijktijdig wil zien. Alle zijn voorzien van Windows XP

Allereerste belegging?

Dat was aanschaf onroerend goed na de behoorlijke dip in de onroerend goed markt vorige eeuw. Op de beurs was dat -meen ik- aandelen Philips.

Beste trade ooit?

Callopties op Philips na het dipje van maart 2003

Slechtste trade ooit?

Een zeer slecht afgeschermd put positie op de AEX jaren geleden. Ik moest 's avonds weg, en toen ik vertrok was alles nog koek en ei, de beurs in de VS daalde aanzienlijk. Toen ik 's nachts terugkwam was de VS ruim in de plus gesloten, ik meen zo uit mijn hoofd een stijging van ruim 300 punten in het laatste halfuurtje in de DJIA. De AEX opende de volgende dag met een grote gap omhoog. Dat doe ik dus tegenwoordig even iets anders.

Meest gebruikte beleggingsinstrument?

Wat ik gebruik is afhankelijk van de trend in de index of het aandeel waarin ik een positie wil innemen en ook het soort aandeel. Ik maak dan een keuze uit Futures, Opties, Speeders of CFD's.

Met wat voor soort strategieën handel je zelf?

Ik heb geen koop of verkoop pijltjes in mijn grafieken staan. Ik probeer met

verschillende grafieken op de beeldschermen me een beeld te vormen van wat de beleggers willen. Zodat ik kan zien hoe de koers zich beweegt in de diverse grafieken die ik heb uitgezet. Hierin staan koersdoelen en/of tijddoelen waarin dan tevens de steun- en weerstandsniveaus worden aangegeven door middel van de diverse analyse technieken die ik gebruik. Wanneer het tijddoel of prijsdoel is gehaald dan sluit ik meestal de trade. Ik zeg altijd: het laatste puntje is voor de marketmaker.

Wil je tot slot nog iets zeggen?

Ik zou nog avonden kunnen vullen, maar ik hou het kort: ik ben zeer tevreden over de service van WallStreet Pro en de ondersteuning op het ta-script forum door Eric Jansen en Paul Menzing als ik er weer eens niet uitkom met het programmeren van een of ander lijntje in ta-script-code.

Digitale filters voor traders

tekst: Eric Jansen, ta-script.com

Digitale filters

Digitale filters zijn afkomstig uit de elektrotechniek, waar ze bijvoorbeeld worden gebruikt voor het bewerken van audio- en videosignalen. Denk aan toepassingen als digitale televisie, handschrijfherkenning en trajectcontrole - allemaal maken ze gebruik van digitale filters voor het realiseren van bepaalde functies.

De bekendste technisch analist die de link heeft gelegd tussen klassieke digitale filters uit de elektrotechniek en de toepassing daarvan in de technische analyse is John Ehlers. Ehlers was elektrotechnisch ingenieur; in zijn boeken komen de technische achtergronden van het digitaal filteren dan ook volop aan bod.

Iedere indicator is een digitaal filter

In feite is iedere indicator een digitaal filter. Je kunt de koerswaarden immers zien als een signaal, en een indicator voert een bewerking uit op dit signaal om een bepaalde eigenschap van de koersen te laten zien. Filteren is namelijk niets anders dan informatie weglaten die je niet nodig hebt. Een moving average bijvoorbeeld is een filter waarbij de kleine, snelle koersbewegingen worden weggehaald. Dit heet in de elektrotechniek een laagdoorlaatfilter, waarbij lage frequenties (lange golven in het koersverloop) worden doorgelaten en hoge frequenties (snelle koersfluctuaties) worden tegengehouden.

De tegenhanger van een laagdoorlaatfilter is een hoogdoorlaatfilter. Het 1-bars Momentum is de TA-representant van het hoogdoorlaatfilter, welke juist de snelle koersbewegingen doorlaat en de langzame wegfiltert.

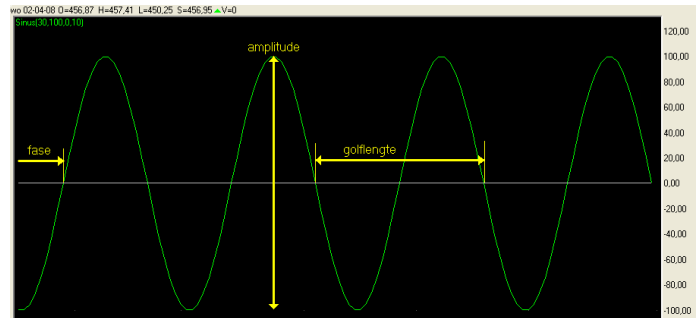
Periodieke bewegingen zijn opgebouwd uit sinusgolven

Om de achterliggende gedachten van de digitale filters te kunnen begrijpen moeten we een aantal basisbegrippen uit de signaaltheorie tot ons nemen.

De digitale filters in de elektrotechniek worden veelal ontworpen op basis van periodieke (d.w.z. zichzelf herhalende) golfbewegingen. We kennen allemaal de sinusgolf, die in de vorm van een geluidsgolf b.v. een enkele toon representeert, maar het aardige is dat alle periodieke signalen uiteindelijk op te delen zijn in sinusgolven.

Als we het effect van digitale filters willen bekijken, is het vaak handig om hiervoor een sinusgolf te nemen. Hiermee wordt de essentie van de filterwerking sneller duidelijk dan een koersgrafiek, waar allerlei golven en ruis inzitten.

We zouden in Wall Street een speciaal fonds kunnen maken en dan een kunstmatige koersreeks importeren in de vorm van een sinus, maar we kunnen ook in TA-script een sinusgenerator maken. Op de TA-script website vindt u deze sinusgenerator die het volgende beeld laat zien:

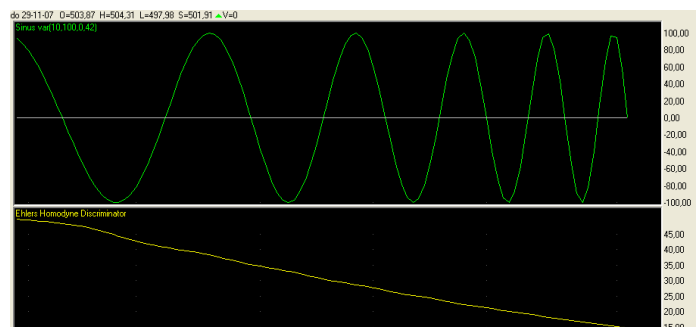

In het plaatje zijn de drie basiseigenschappen van een golf aangegeven: de amplitude, golflengte (of frequentie) en fase. Amplitude en golflengte zullen voor iedereen wel begrijpelijk zijn, het begrip fase behoeft wellicht enige toelichting. De fase is in feite alleen relevant als we twee golven gaan vergelijken. De fase is het moment dat de golf begint, d.w.z. het moment dat de sinus vanaf 0 omhoog gaat. Wanneer twee golven niet gelijktijdig door 0 gaan is er een faseverschil, dat meestal wordt uitgedrukt in graden (waarbij 360 graden een complete golfcyclus aanduidt).

Golven zoeken – Ehlers Homodyne discriminator

Een onderdeel dat in veel indicatoren van Ehlers terugkomt is de Homodyne discriminator. Kort gezegd is dit een manier om de dominante golflengte van een signaal te bepalen.

De Homodyne discriminator is op de TA-script website ook als losse indicator te vinden, en als we deze indicator loslaten op een sinusgolf met variabele golflengte dan krijgen we het volgende beeld:

We zien dat de Homodyne Discriminator keurig de steeds veranderende golflengte van de sinusgolf aangeeft. Dit werkt overigens niet voor alle frequenties, maar tussen golflengten van 6 en 50 bars gaat het goed.

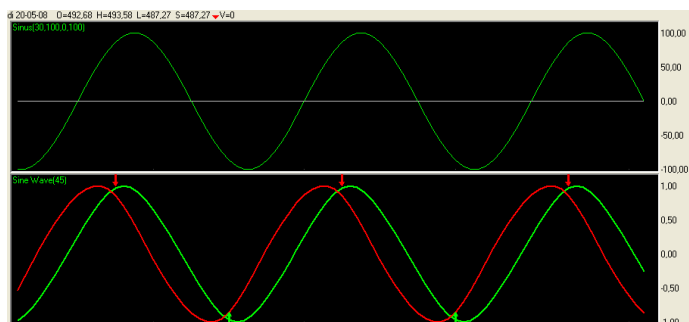
Sine wave

Een indicator die weer gebruik maakt van de Homodyne Discriminator is Ehlers Sine Wave. Deze indicator berekent de dominante golflengte en fase, en tekent deze sinusgolf als indicator. De indicator is dus feitelijk een uiterst versimpelde vorm van de koersgrafiek, waarin alleen de meest opvallende golfvorm van dat moment wordt weergegeven.

Vervolg op pagina 6

Naast deze golfvorm wordt een tweede golf getekend, die 45 graden (een achtste deel van een complete golf) voorloopt op de eerste. Dit is in feite een voorspellende golf, omdat hij voorloopt op de 'echte' golf.

Het geheel ziet er als volgt uit als we hem loslaten op een sinusgolf:

We zien hier als groene lijn de dominante golf, en als rode lijn de voorspellende golf. Door op de kruisingen van de golven te handelen, is de timing nagenoeg perfect: net voor het bereiken van een top of dal wordt de trade gedaan!

Helaas is, zoals we vaak zien, de praktijk wat chaotischer dan de theorie. Wanneer we kijken naar de daggrafiek van de AEX index met de Sine Wave, dan moeten we teruggaan naar de zomer van 2007 voordat de Sine Wave een duidelijke golf herkent (we zien dan een duidelijke golfvorm in de Sine Wave). Na die tijd laat de Sine Wave een grillig beeld zien, dat aangeeft dat er geen duidelijke golfbeweging is gevonden.

De Sine Wave is dan ook niet geschikt als kant-en-klaar handels-systeem, mede omdat in een trending markt het laatste signaal regelmatig fout is en er geen ingebouwde bescherming is.

De langere golfbeweging die we in de grafiek zien, met een golflengte van enkele maanden, is niet geschikt voor de Sine Wave in verband met de eerder genoemde beperking van de Homodyne Discriminator (de golflengte moet tussen de 6 en 50 bars zijn).

Om de Sine Wave hiermee te laten werken moeten we de week-grafiek gebruiken.

Wilt u zelf eens proberen hoe de Sine Wave presteert voor bepaalde fondsen, dan kunt u deze en andere indicatoren van Ehlers ophalen van de TA-script website (kijk onder Indicatoren en Handelssystemen, Presentatie Wall Street seminar Bunnik 12/4/08).

Conclusie

John Ehlers laat zien hoe technieken uit de digitale signaal-verwerking kunnen worden gebruikt in de technische analyse. De technieken zijn weliswaar technisch complex, maar de principes zijn helder en ook voor een leek te begrijpen. Het zijn echter wel systemen die gemaakt zijn vanuit de theorie, en een indicator als de Sine Wave is uitsluitend bruikbaar als er een duidelijke golfbeweging aanwezig is.

Eric Jansen
ta-script.com

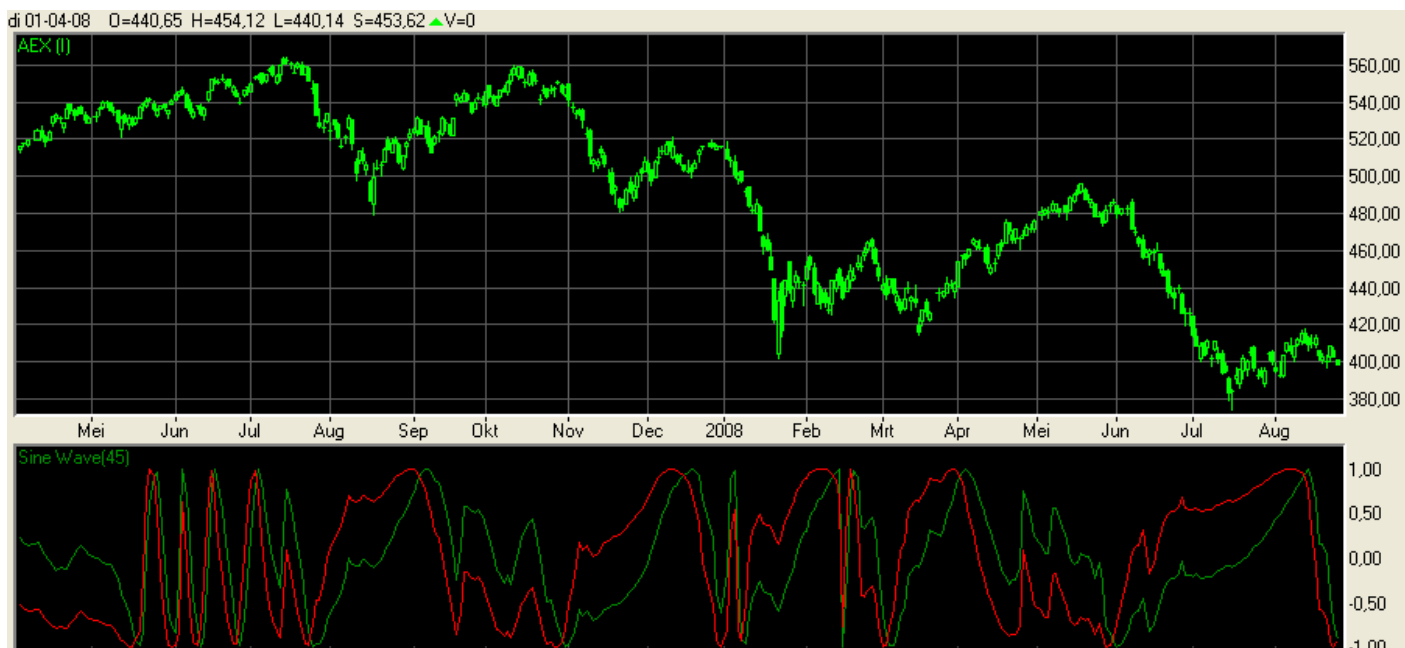
Meer informatie:

<http://www.ta-script.com>

<http://www.mesasoftware.com>

MESA and Trading Market Cycles, John F. Ehlers, 1992

Rocket science for traders, John Ehlers, 2001

voor Traders door Traders

Tradingvids: een Nederlandse YouTube voor traders

Gerrit Bosboom is een nieuw initiatief begonnen met de nieuwe site www.Tradingvids.com. Hier vindt u uiteenlopende beursgerelateerde video's uit binnen en buitenland. De bedoeling van deze site is beleggers in de ruimste zin des woord te informeren over wat zich op de beurzen afspeelt. Het accent ligt daarbij op de VS en Nederland. Zo vindt u 's ochtends bijvoorbeeld verschillende video's waarin de recente beursdag in de VS word geanalyseerd door bekende Amerikaanse technische analisten. Ook kunt u in algemene zin video's tegenkomen van Reuters, Bloomberg of vergelijkbare sites. Uiteraard is er ook een Nederlandse sectie waarin u nu o.a. de video's vindt van ZoomTV, Belegger TV, Beursfoon, Trendscore en anderen. Deze rubriek wordt overigens op korte termijn alweer uitgebreid met RTLZ en andere partijen. Andere rubrieken zijn o.a. economie, historie, marktcommentaar, technische analyse, technische indicatoren, daytrading, rsi, stochastics en macd. In de rubrieken fun en muzikale beursvideo's kunt u zich zelfs even ontspannen tijdens de hectiek van de hedendaagse beurs. Mist u een bepaalde video of produceert u zelf beursgerelateerde video's neem dan eens contact met Tradingvids.

Jstas.com: van Pythagoras tot Gann

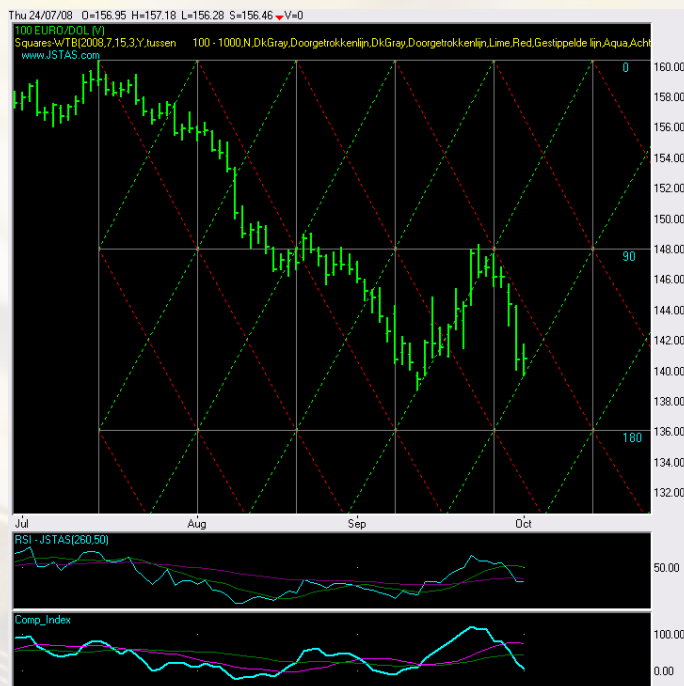
Jan Schotsman stuurde ons informatie over een nieuw artikel op zijn site www.jstas.com:

"Iedereen kent wel de uitspraak dat in de prijs van een aandeel alles verwerkt is hetgeen de beleggers weten over dat aandeel. De prijs van een aandeel omvat dus alles: het verleden, het heden maar ook... de toekomst. Pythagoras vertelde het al: Alles is getal. Gann was een meester in getallen en stelde na veel studie vast dat elke bodem of top in een grafiek een mathematische verhouding heeft met een voorgaande top of dal in de grafiek, maar ook met een komende dal of top. De koerswaarde van een top of dal geeft dus een verwachting voor de toekomst. En in die toekomst zijn we als belegger of speculant uiteraard zeer geïnteresseerd.

Wat moeten we nu loslaten op de koerswaarde van een top of dal om op die wijze de volgende top of dal te berekenen? Dat maakt niet zoveel uit, zolang het maar een getal is wat in de natuur voorkomt. Een ieder kent wel de Fibonacci getallen, de gulden snede enz. Maar er is nog zoveel meer. Gann reisde destijds af naar Egypte om daar diverse studies te doen. Egypte is onder andere bekend van de grote piramide op het plateau van Gizeh. In deze grote piramide zitten de meest belangrijke constanten van de natuur verwerkt, vanaf Pi tot het aantal dagen in een jaar."

Het volledige artikel van Jan Schotsman kun u lezen op:
www.jstas.com/tradersbulletin2008.htm

Jan Schotsman heeft ook een prijsvraag uitgeschreven, waar u een aantal boeken kunt winnen. Zie voor meer informatie de site www.jstas.com. Voor vragen kun u mailen naar: Jan@JSTAS.com

Grafiek 1: Square WTB systeem

De indicatoren in bijgaande grafiek 1 van Jan Schotsman zijn voorbeelden van zijn expertise. U kunt deze vinden op het ta-script forum www.ta-script.com onder het topic 'Gann' in het gedeelte 'vraag en antwoord'. De naam van het script is Square-WTB (Wortel-Top-Bottom). Op dit forum vindt u ook de code voor de Composite Index en voor de RSI-Jstas welke u onder in deze grafiek ziet.

Weekend beleggen geeft rust

De ervaren belegger Michael Groenewoud (50) werd getriggerd om beter te gaan beleggen door de grote beursdaling tussen eind 2000 en medio 2003. Na jaren uitgebreide studie en testen van veel indicatoren met verschillende instellingen claimt hij in 2006 eindelijk een indicator gevonden te hebben, die een soortgelijke beursdaling als voorheen op tijd signaleert. Na een uitvoerige simulatie en testperiode over meer dan 20 jaar koershistorie bracht hij alles uiteindelijk samen in een volgens hem robuuste beleggingsmethode. Zo ontstond in 2006 op basis van zijn indicator een tradingstelsel gebaseerd op een hoog percentage (74%) goede beleggingsbeslissingen. Vanaf 22 september 2006 wordt met dit stelsel met echt geld belegd en tot op heden wordt ieder kwartaal met winst afgesloten.

Michael Groenewoud verstuurt vanaf 2007 alleen in het weekend via internet aan- en verkoopsignalen op basis waarvan de aangesloten leden kunnen handelen. Hij claimt dat het uitsluitend in het weekend geven van signalen door zijn 200 leden als rustgevend wordt ervaren. Michael geeft geen advies over een stop loss, dus het kan voor zijn leden tijdens de week nog best spannend worden. Uit eigen bron weten wij (redactie) wel dat het systeem inderdaad al een tijdje winstgevend draait. Statistisch gezien blijft het natuurlijk de vraag of het toeval is. De backtests (zie grafiek 2) zijn gebaseerd op relatief weinig trades, maar wij zijn erg benieuwd hoe het in de komende tijd blijft gaan.

Meer informatie: www.weekendbeleggers.nl

Grafiek 2: Weekendbeleggers-indicator

Handelssystemen en technische analyse

Wat is de Average True Range?

De Average True Range (ATR) meet de beweging van de markt door de koersrange (True Range) van steeds twee opeenvolgende bars te bekijken.

Hoge waarden in de Average True Range zien we vaak vlak voor een trendomkeer.

Lage waarden zijn dikwijls een indicatie van een horizontale markt, maar soms ook een trending markt zonder grote koersbewegingen.

De toepassing van de ATR voor actieve traders gaat echter verder. Deze kan ook gebruikt worden om de stops te bepalen. Bij een hoge ATR (beweeglijke markt) zullen deze meestal ruimer worden genomen dan bij een lage ATR. Aangezien de waarde van de ATR gerelateerd is aan de geanalyseerde markt, kan deze waarde dus direct gebruikt worden om een stop loss te bepalen.

De ATR wordt als volgt berekend:

Allereerst wordt de True Range bepaald. Dit is de hoogste van de volgende waarden:

- $\text{Hoog}[x] - \text{Laag}[x]$
- $\text{Hoog}[x] - \text{Slot}[x-1]$
- $\text{Slot}[x-1] - \text{Laag}[x]$

De Average True Range is het voortschrijdend gemiddelde van de True Range.

In Excel wordt dit (berekend over 10 bars) met de open/hoog/laag/slot in kolom B t/m E:

Kolom	Formule v.a. regel 14 e.v.
H	= S14
O	= C14-D14
P	= C14-E13
Q	= E13-D14
R	= MAX(O14:Q14)
S	= AVERAGE(R5:R14)

In kolom H staat de ATR, met een gemiddelde berekend over 10 bars.

Keltner Channel

In diverse publicaties (o.a. van Michael Ahrens) figureert de laatste tijd de Keltner channel, hetgeen een mooie aanleiding is om deze te bespreken. De Keltner channel is een variant op de Bollinger bands, welke berekend wordt met de zojuist behandelde ATR. De Keltner Channel bestaat uit banden die meestal worden berekend uit een 20 bars exponentiële moving average (de middenlijn van het kanaal), waarbij de 10 bars Average True Range, vermenigvuldigd met een te kiezen bandfactor, wordt opgeteld en afgetrokken.

Afhankelijk van de ATR wordt het trendkanaal dus ruimer of knapper. Vaak wordt er gebruik gemaakt van twee Keltner Channels, één met een bandfactor van 1 X ATR en de ander met de instelling 2 X ATR. Een groot deel van de koersbewegingen vinden plaats tussen de -1 en +1 grenzen van de Keltner Channel. Waar het echter om gaat is om opmerkzaam te worden als de koers buiten deze grenzen komt en mogelijk zelfs naar de -2 of +2 grens toe beweegt. Dit geeft namelijk aan dat de kans groter wordt dat de koers binnen afzienbare tijd weer terug naar het midden van het kanaal beweegt. Men noemt dit 'reversion to the mean'.

De Keltner Channel wordt dus als volgt berekend:

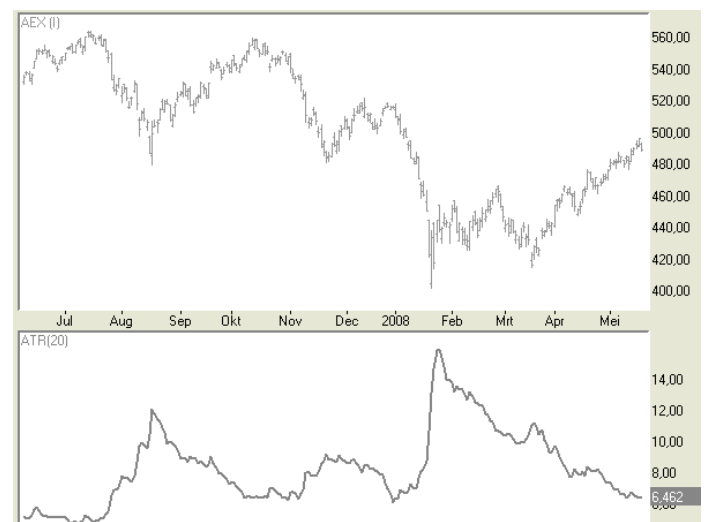
Band1 = EMA(20) - Band Factor * ATR(10)

Band2 = EMA(20) + Band Factor * ATR(10)

In Excel wordt dit (bandfactor is 1,5):

Kolom	Formule v.a. regel 14 e.v.
H	=L14+1,5*S14
I	=L14-1,5*S14
E	=L13+2/21*(E14-L13)

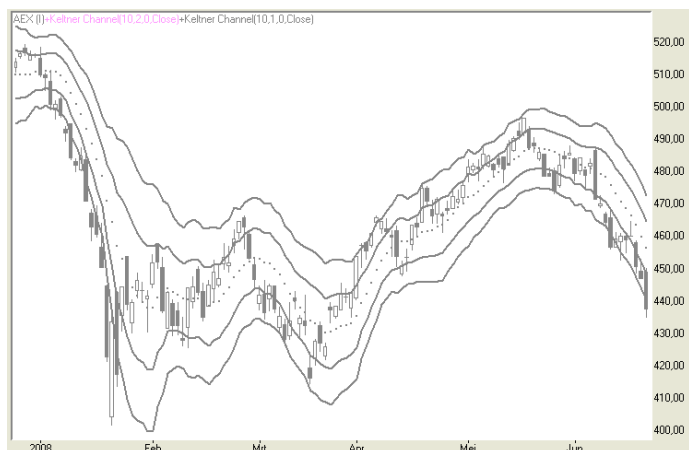
De ATR staat in kolom S (zie Excel formule ATR), in kolom E wordt de EMA(20) berekend. In kolom H en I staan de twee lijnen van de Keltner channel.

Figuur 1: De Average True Range (ATR)

De Average True Range (ATR) meet de beweging van de markt door de koersrange (True Range) van steeds twee opeenvolgende bars te bekijken. Bij een hoge ATR (beweeglijke markt) zullen de stops meestal ruimer worden genomen dan bij een lage ATR.

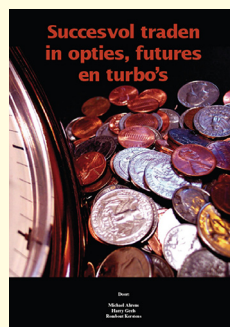
Vervolg op pagina 9

Figuur 2: De Keltner Channel

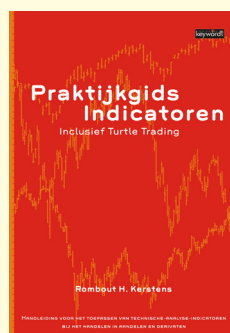
De Keltner Channel bestaat uit banden die worden berekend uit een exponentiële moving average, waarbij de Average True Range, vermenigvuldigd met een te kiezen bandfactor, wordt opgeteld en afgetrokken. Afhankelijk van de ATR wordt het trendkanaal ruimer of kleiner. Vaak wordt er gebruik gemaakt van twee Keltner Channels, één met een instellingen van 1 X ATR en de ander met de instelling 2 X ATR.

Keyword boeken Top 5

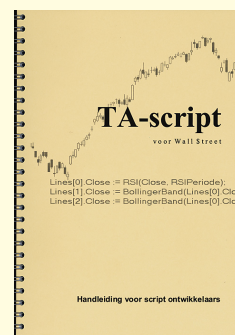
1. **Succesvol traden in opties, futures en turbo's**
Michael Ahrens, Harry Geels
en Rombout Kerstens
ISBN 978-90-77553-06-0

2. **Beleggen met technische analyse**
Harry Geels
ISBN 90-77553-03-7

3. **Praktijkgids Indicatoren**
Rombout Kerstens
ISBN 978-90-77553-07-7

4. **TA-script handleiding**
Eric Jansen

5. **Beter Beleggen, de psychologie van investeren**
Michael Mauboussin
ISBN 90-430-1312-9

Alle boeken zijn verkrijgbaar op de website www.keyword.nl.
Met ISBN nummer ook bij de betere boekhandel.

Nieuwe boeken uitgegeven door Keyword:

Succesvol traden in opties, futures en turbo's

Auteurs: Michael Ahrens, Harry Geels en Rombout Kerstens

Beleggen in derivaten, zoals opties, futures en turbo's, spreekt velen tot de verbeelding. Door de hefboomwerking van derivaten kunnen winsten -en verliezen- immers snel oplopen. In dit boek wordt zo goed en compleet mogelijk de werking van opties, futures en turbo's (en speeders, een variant van turbo's) uitgelegd. Hierbij wordt de theoretische diepgang niet geschuwd, maar wel met een scherp oog voor de praktijk. Vanuit deze invalshoek worden onder andere de succesvolste en meest toegepaste optie-strategieën besproken.

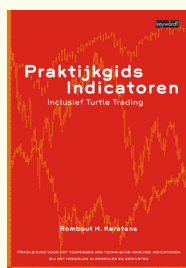
Voor opties is volatiliteit erg belangrijk bij de prijsvorming en ook hier wordt veel aandacht aan besteed. Net als aan de analyse van de koerstrends door bijvoorbeeld cyclusanalyse en de toepassing van diverse tradingtechnieken. Voorts is een hoofdstuk gewijd aan de psychologische aspecten van trading en moneymanagement.

Kortom, dit boek is niet zomaar een boek over derivaten. Het is een combinatie van product- en marktkennis, waarbij de marktkennis voor een belangrijk deel ook pure praktijkkennis is. De drie auteurs hebben namelijk vanuit verschillende hoedanigheden veelvuldig in de praktijk met derivaten gewerkt.

160 pagina's, € 39,95
ISBN 978-90-77553-06-0 NUR 794

Praktijkgids Indicatoren

Auteur: Rombout Kerstens

Deze Praktijkgids Indicatoren geeft een steun in de rug bij de selectie en toepassing van technische-analyse-indicatoren en handelssystemen, waarbij praktisch bruikbare informatie prevaleert boven theoretische diepgang. Dit boek behandelt de meest gebruikte trendvolgende indicatoren, trendindicatoren, oscillatoren en volume indicatoren. Verder wordt uitgebreid aandacht besteed aan het backtesten en optimaliseren van indicatoren. Daarnaast wordt ook ingegaan op het zelf ontwerpen van handelssystemen.

Om succesvol te traden is het d.m.v. technische analyse timen van de aan- en verkooppunten uiteraard belangrijk. Maar in dit boek worden ook onderwerpen behandeld, welke minstens zo belangrijk zijn zoals psychologische factoren en money management. Ook wordt aandacht besteed aan de voor- en nadelen van verschillende financiële instrumenten zoals: opties, turbo's en futures.

Het uiteindelijke doel is te komen tot een compleet tradingplan dat met discipline en vertrouwen kan worden uitgevoerd.

Behandeld wordt o.a.:

- Technische analyse
- Backtesten en optimaliseren
- Indicatoren
- Oscillatoren
- Trendindicatoren
- Volume Indicatoren
- Seizoens Indicatoren
- Volatility Indicatoren
- 'Turtle Trading' techniek
- Zelf ontwerpen van handelssystemen
- Hefboom beleggen: opties, futures en turbo's
- Money management
- Psychologie van het beleggen

138 pagina's, € 39,95
ISBN 978-90-77553-07-7 NUR 794

Keyword-nieuws

Wall Street 224 betaversie met extra TA-script functies beschikbaar

In de Wall Street 224 versie zijn extra TA-script functies opgenomen voor systemen die Multi-timeframe en Multi-fonds werken. Zo kunnen nu binnen een indicator meerdere timeframes worden opgeroepen bijv. 5 minuut, 60 minuut en dagkoersen. Hierdoor kunnen zeer gemakkelijk multi-timeframe systemen worden gebouwd. Multi-fonds is nu ook mogelijk. Dit houdt in dat in een TA-script de data van meerdere fondsen tegelijk benaderd kan worden. Hierdoor kunnen bijv. relatieve sterkte systemen worden gebouwd.

In versie 224 is tevens het intraday interval opgehoogd tot 1440 minuten per bar (24 uur). Deze versie kunt u downloaden van de Internet Download-pagina. Bovenstaande functies komen t.z.t. ook beschikbaar in Alex Pro.

Agenda

8 november
Beleggers Belangen LIVE,
Amsterdam

19-22 november
Traders Expo,
Las Vegas

28-29 november
Dag van het Aandeel,
Amsterdam

21-24 februari 2009
Traders Expo,
New York

TradersBulletin is een uitgave van

Keyword Info Systems BV
Postbus 677
2600 AR Delft

T : 015-2600487
F : 015-2600489

E-mail : office@keyword.nl
Website : www.keyword.nl

Overname van artikelen is uitsluitend toegestaan met volledige bronvermelding.
Wilt u reageren op artikelen in deze uitgave, mail dan naar office@keyword.nl met als onderwerp: TradersBulletin.